

Noyabr, 2025-Yil

OILA VA MAKTAB HAMKORLIGI IJTIMOY PEDAGOGIKA NUQTAI NAZARIDA

Ochilova Dilso'z Ikrom qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti pedagogika fakuteti pedagogika yo'nalishi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17621571>

Annotatsiya. Mazkur maqolada oila va maktab hamkorligi ijtimoiy pedagogika nuqtai nazaridan tahlil qilingan. Unda bolaning shaxs sifatida shakllanishida oila va maktabning o'zaro aloqasi, ijtimoiy pedagogning bu jarayondagi roli hamda hamkorlikning asosiy shakllari yoritilgan. Shuningdek, hamkorlikning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati, uning bola ijtimoiylashuvi va tarbiyasiga ko'rsatadigan ta'siri haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: oila, maktab, ijtimoiy pedagogika, hamkorlik, bola tarbiyasi, ijtimoiylashuv, pedagogik muloqot, ijtimoiy muhit.

Oila va maktab — bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim ijtimoiy institutlardir.

Ijtimoiy pedagogika nuqtai nazaridan bu ikki muhitning hamkorligi bola tarbiyasi, ijtimoiylashuvi, qadriyatlarini o'zlashtirishi va jamiyatga moslashuvi uchun asosiy omil hisoblanadi. Oila va maktab uzviy hisoblanadi. Bola birinchi navbatda oiladan tarbiya oladi. Ota onasi qanday tarbiya bersa bola ham shu yo'nalish bo'yicha ketadi. Oila bolaning birlamchi manbai hisoblanadi. Maktab esa ta'lim va ijtimoiylashuvni yo'naltiruvchi muassasa. Ijtimoiy pedagogika bu ikki tizm o'rtasida ko'prik vazifasini bajaradi. Oila davlatning asosiy kurtagi sifatida bolalarning dunyoqarashi, xulqi, didiga ta'sir ko'rsatadi. Oila a'zolarining ma'naviy birligi yoshlarni har tomonlama kamol toptirishning dastlabki va asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Oilada kundan-kun kamolga yetib borayotgan farzand atalmish ne'mat, eng avvalo, shu oilaning azaliy qadriyatlariga, urf-odat va an'analariga to'la amal qilmog'i, qolaversa, ota-onaning o'zi farzandiga ibrat bo'la olishi lozim. Bolani kelajakda kim bo'lib yetishib chiqishi ota ona va maktab ta'limiga bog'liq bo'ladi. Bolaga yoshligidan ta'lim yo'nalishiga boshqarsa shu yo'nalish bo'yicha ketadi. Bolalarni barkamol inson qilib tarbiyalashda maktabni oila bilan mustahkam bog'lamay turib tarbiya sohasidagi butun ishlarni muvaffaqiyatli amalga oshirib bo'lmaydi.

Estetik, axloqiy va tarbiyaviy sifatlar kundalik hayot ehtiyojiga aylanib, ular oilaviy ijtimoiy tarbiya orqali tarkib toptiriladi va kamol topadi. Oilaviy tarbiya mazmunining tashkil etilishiga dastlabki ta'sirni maktab belgilaydi. Maktabgina oilaviy tarbiya samaradorligini oshirish yuzasidan rahbarlik qiladi. Bu vazifani muvaffaqiyatli bajarishda, ijobiy hal etishda ota-onalar o'rtasida olib boriladigan tarbiyaga oid targ'ibotlarning roli benihoyadir. Chunki ota-onalar zamonaviy, ruhiy, ta'lim-tarbiyaviy bilimlar bilan qurollantirilmay turib, oilaviy tarbiyani yo'lga qo'yib bo'lmaydi. Oilaviy-tarbiyaviy targ'ibotda eng yaxshi oilalar namunasida ta'sir ko'rsatish eng maqbul yo'ldir. Maktabni oila bilan bog'lovchi vosita bu o'qituvchidir. O'quvchilar bilan ishlash, ularning ilmiy dunyoqarashini shakllantirish, ijtimoiy faolliklarini ta'minlash orqali ota-onalarga ta'sir ko'rsatish usullarini ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir. Bu borada maktab va oila aloqasini ta'minlovchi Ota-onalar majlislari, bolalar tarbiyasiga aloqador muammolarni jamoa bo'lib hal etish kabilarning rolini inkor etib bo'lmaydi. Jumladan, "Bolangiz qanday o'qishini bilasizmi?", "Bolangizning odobi haqida suhbatlashaylik.", "Mustaqil hayot bo'sag'asida" kabi mavzularda olib boriladigan suhbatlar ota-onalarning o'z bolalari haqida, ularning kelajagi haqida qayg'u urishlariga sabab bo'ladi.

Noyabr, 2025-Yil

Bolani yoshi o'sib borgan sayin fikrlash doirasi ham kengayib boradi. Bolani maktabga qiziqishini o'qituvchi ta'minlaydi. Ota ona bolani qay tarzda maktabga borayotganiga e'tiborli bo'lishi lozim. Maktabdan bolani kitob daftarlarini tekshirish kundaligiga qanday baho olayapti, qaysi fanlarda faol, qaysi fanlarga qiziqadi ota onalar bunga e'tiborli bo'lishi zarur. Hozirgi texnologiyalar rivojlangan davr hisoblanadi. Internet tarmoqlarida har xil saytlar rivojlanib ketgan.

Bolalar o'zlari bilmagan holda Turli pulli o'yinlarga kirib ketishmoqda. Maktabda o'qitiladigan har bir dars, ayniqsa. "Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari" fani mavzularini yoritishda, ma'naviyat soatlarida o'quvchilarga oila ma'naviyatiga oid berayotgan har qanday ma'lumotimiz puxta o'ylangan va chuqur mulohazali bo'lmog'i darkor, zero, bolalar ayni shu yoshda har qanday bilimning dastlabki poydevorini qo'yadilar. Xalq ta'limi vazirligining 2004-yil 26-fevraldagi 26-sonli hay'at majlisi qarori bilan "Oila, mahalla, maktab" konsepsiyasi qabul qilingan. Bu konsepsiyada belgilab bergan vazifalarni hal qilish uchun: Vazirlikning tashabbusi bilan Respublikamizdagi har bir davlat va nodavlat tashkilotlari bilan hamkorlikda "Jamoatchilik maslahat kengashi" tuzilib, joylarda tarbiyasi og'ir, xulqi buzluqlikka moil hamda daydib yurgan bolalar bilan ishlash, ularning ta'lim-tarbiyasiga va "Oila, mahalla, maktab" konsepsiyasini amalda joriy etishga e'tibor qaratildi.

"Bu muqaddas zaminda yashayotgan har bir inson o'z farzandlari baxtu-saodati, faz-lu kamolotini ko'rish uchun butun hayoti davomida kurashadi, o'zini ayamaydi. Bola tug'ilgan kundan boshlab oila muhitida yashaydi. Oilaga xos an'analar, qadriyatlar, urf-odatlar bola zuvalasini shakllantiradi. Eng muhimi, farzandlar oilaviy hayot maktabi orqali jamiyat talablarini angelaydi, his qiladi".

(I.A.Karimov)

Mahalla-ko'y, qo'ni-qo'shnilar hamkorligi, hamdardligini ko'rsatuvchi mahallalarimizdagi to'y, katta yig'inlar, a'za marosimlari - xalqimizning jamoatchilik fikri ta'sirida shakllangan qadriyatlari namoyon bo'ladi. Aynan shu qadriyatlar ta'sirida yoshlarimiz o'zi yashab turgan mahalladagi insonlarga nisbatan mehr-muhabbatli, oilasiga sadoqatli bo'lib tarbiyalanadi. Sharq mutafakkirlarining ilmiy merosida oila va oilada farzand tarbiyasi masalalariga katta e'tibor berganlar. ^Vlu-Hammad ibn Muso al-Xorazmiy, Abu Nasr al-Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Muhammad Koshg'ariy, Coshifiy kabi mutafakkirlarning qator asarlarida bolalami na'naviy-axloqiy taibiyalash masalalari o'rta qo'yilgan va ilami hal etish yo'llari ko'rsatib berilgan.

Ibn Sino bola tarbiyasida oila boshlig'i otaning roliga ilohida e'tibor beradi.

«Agar oilada — deydi u, oila boshlig'i tajribasizlik, no'noqlik qilsa u oila a'zolarini yaxshi tarbiyalay Olmaydi va oqibatda bundan yomon natijalar kelib chiqishi mumkin». Bola yaxshi yo'lga qo'yilsa, oila baxtli bo'ladi.

Dilaning eng muhim vazifasi bola tarbiyasi hisoblanadi. Ota-Ona kim bo'lishidan qat'iy nazar, bu vazifani mas'uliyat bilan ado etishi lozim. Ibn Sino «tadbiri al-manozil» asarida er va xotinning yaxshi sifatlarini sanab o'tadi. Ularning shaxsiy namunalari bola uchun ko'mak bo'lib, kelajak taqdirini belgilashda muhim ahamiyatga ega ekanligi alohida uqtiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

Noyabr, 2025-Yil

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. Hasanboeva O., Yo'ldoshev J. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2015.
4. G'oziev E. Umumiy psixologiya. – Toshkent: “O'qituvchi”, 2002.
5. To'raqulova N., Qodirova F. Oila pedagogikasi. – Toshkent: “Tafakkur”2019.
6. Rasulova M. Oila tarbiyasining psixologik asoslari. – Toshkent: “Iqtisod-moliya”, 2020.

MODERN SCIENCE
& RESEARCH